

رەنگشەدانا سىياسەتتا برىتانى ل ھەمبەرى كوردان د

(تىگەيشتنى راستى)دا

(ل دويىف مۇدىلا نۆرمەن فريكلاف)ى

پ. ھ. د. د. عبدالسلام نجم الدين عبدالله

پ. ھ. د. د. حسين عثمان عبدالرحمن

پشكا زمانى كوردى - فەكولتيا زانستين مرقاھىتى - زانكۇيا زاخو/ ھەريما كوردستانى - عىراق

پوختە:

رافە كرن و ھەلسەنگاندنا بەرھەمى ئەدەبى ژ ھەر گۆشەنىگايەكى بيت، ل دەرئەنجام دى ھزر و مەرەمىن پشت دەقى ھىنە ديار كرن و قەكۆلەر لدويىف ئارمانجىن خوە يىن تاييەت بۆ گەھشتن ب ھزرىن پشت پەيشان، رىيازەكا رەخنەيى، مۇدىل يان مېتۆدەكى تاييەتى شروڧەكارىي دەلېزىرىت و د ئەنجامدا لدويىف بنەمايىن وي، دگەھىتە مەرەمىن خوە. ئىك ژ وان مۇدىلن شروڧەكارىي، مۇدىلا (فريكلاف)ە.

فريكلاف ل دەستپىكى ژ روانگەھەكا زمانشانى بەرى خوە ددەتە دەقى و پاشى گۇتارىن سەرەكىيىن دەقى دەستنىشان دكەت و چەوانيا پەيوەندىيا ئەوان ل گەل تيۇرىن گشتيىن جفاكى شروڧە دكەت. فريكلاف مۇدىلەكا شروڧەكرنا سى ئاستى، واتە (سالوخ، رافە و ئاشكەراكرن) پيشكىش دكەت، لەورا مۇدىلا ئەوى ب مۇدىلا زمانشانىيا رەخنەيى دەيتە ھزمارتن. قەكۆلن ل ژىرناقى (رەنگشەدانا سىياسەتتا برىتانى ل ھەمبەرى كوردان د تىگەيشتنى راستىدا) ل دويىف مۇدىلا نۆرمەن فريكلاف) ھاتىيە بەرھەفكرن.

قەكۆلەران بېكۆلكرىيە داتايىن قەكۆلىنى ل دويىف ھونەر و شېوھيىن زمانشانىيىن كود مۇدىلا فريكلافىدا ھاتىنە پيشكىشكرن، سالوخ، رافە و ئاشكەرا بكنە و ب ئەقى رەنگى نىرىنا ھزرى و جىھانبنىيا رۇژنامەقان و نقيسەريىن رۇژناما (تىگەيشتنى راستى) ل دۆر سىياسەتتا برىتانى بزانن. پرسىارىن سەرەكىيىن قەكۆلىنى ئەقەنە: ئەرى چەوان دشىين ب رىكا مۇدىلا سى ئاستىيا

فریکلافی (سالوخ، راقه و ئاشکەراکرن) ژ پرووی سەرڤهیی دەقی بەرهف پرووی ژناڤدا بجین ههروهسا گوتارا زال د رۆژناما (تیگه‌یشتنی راستی) دا چیه؟

ل دویف ئەنجامان، نڤیسەر و رۆژنامه‌شان ئەبتنی ب ریکا رەگەزین زمانی و ئەزمانی نیرینا خوه دەرڤەر، بەلکو نڤیسەر راسته‌وخو و لدویف سیاسەتا بریتانی و ژ گۆشە‌نیگایا لاوازکرن جەبها رۆژه‌لاتیا تورکیای و کارتیکرن لسه‌ر هزرا کوردان، ئەفان گوتاران بەره‌ف دکەت.

په‌یڤ سهرمکی: فریکلاف، تیگه‌یشتنی راستی، سالوخ، راقه، ئاشکرا کرن، سیاسەتا بریتانی.

پێشه‌کی:

۱. نافونیشانی ڤه‌کۆلینی:

ئەف ڤه‌کۆلینه ل ژیر نافونیشانی ((رەنگشە‌دانا سیاسەتا بریتانی ل هه‌مبەری کوردان د تیگه‌یشتنی راستیدا - ل دویف مۆدیلا (نۆرمەن فریکلافی))، پیکولی دکەت نیرین و گوتارا ڤه‌شارتییا رۆژناما (تیگه‌یشتنی راستی) شروڤه‌ بکەت.

۲. کرنکییا ڤه‌کۆلینی:

راگه‌هاندن و ب تایبەتی رۆژنامه و گۆڤار ژ گرنگترین هۆکارین په‌یوه‌ندیکرنی ده‌ینه هزمارتن. ئەفان کەنلان رۆله‌کی مەزن د ئاراسته‌کرن و پیکه‌ینانا ئاراسته‌یه‌کا هزری د جفاکیدا هه‌یه. ڤه‌کۆلین و شروڤه‌کرن رۆژناما (تیگه‌یشتنی راستی)، دی هاریکاریا مه‌ کەت داکو بزانی نڤیسەر و رۆژنامه‌فانی ئەوی سەردەمی چەوا سیاسەتا بریتانی بەرجه‌سته‌کرییه و چەوا بەری خوه‌دایه ئەفی سیاسەتی.

۳. پرسیارین ڤه‌کۆلینی:

پرسیارین ڤه‌کۆلینی بریتینه ژ:

- چەوان دشیین ب ریکا مۆدیلا سی ئاستیا فریکلافی (سالوخ، راقه و ئاشکەراکرن) ژ پرووی سەرڤه‌یی دەقی بەره‌ف پرووی ژناڤدای و اتا و ڤه‌دیتنا گوتارا زال د رۆژناما (تیگه‌یشتنی راستی) دا بکاربه‌یین؟
- نیرینا رۆژنامه‌شان و نڤیسەرین رۆژناما (تیگه‌یشتنی راستی) ل دۆر سیاسەتا بریتانی چەوا د ده‌قاند ئاشکەرا دبیت؟

- گرنکترین گۆتارین زال د رۆژناما (تیگه‌یشتنی راستی) دا کیژکن؟
- ئەشان گۆتاران چ پەيوەندی ل گەل بارەدوخی جفاکیین ئەوی سەرمی هەیه؟

٤. ریباز قەكۆلینی:

قەكۆلین پێكۆلی دكەت ب رێكا زمانشانیا دەقی، رووی ژناقدا و قەشارتی دەقی، واتە دوخی پەيوەندیا دناقبەرا هیز و ئایدۆلۆژیا د رۆژناما (تیگه‌یشتنی راستی) دا بزانیت. بۆ گەهەشتن ب ئەقی ئارمانجی مفا ژ مۆدیلا نورمەن فریكلافی هاتییه وەرگرتن.

٥. شیوازی قەكۆلینی:

رۆژنامەیا (تیگه‌یشتنی راستی)، ژ (٦٧) ژمارەیان پێكهااتییه. د ئەقی كۆفاریدا بریتانیا و دەنگوباسین گریدا بریتانیا د چارچووقی كاری ئەویدا. نموونەیین كو ژ (تیگه‌یشتنی راستی)، هاتییه هەلبژارتن هەمی گریدا مزارا سیاسەتا بریتانی ل هەمبەر دۆزا گەلی كورد دانە.

٦. نافەرۆكا قەكۆلینی:

ئەق قەكۆلینە ژ پێشەکی و دوو پشكان پێكدەیت. د پشكا ئێكیدا باسی چارچووقی تیوری قەكۆلینی (پێشینهیا دیسكۆسا رەخنەیی، ریبازین جیاواز د شروقه‌كەنا دیسكۆسا رەخنەیدا، پێناسین دیسكۆسی، زمان و ئایدۆلۆژی، ئایدۆلۆژی، جوړین دیسكۆسی و شروقه‌كەنا دیسكۆسا رەخنەیی) هاتییه كرن. د پشكا دوویدا گۆتارا زال ب سەر گۆتارین رۆژناما (تیگه‌یشتنی راستی) هاتییه باسكرن.

پشكا ئێکی: چارچووقی تیوری قەكۆلینی

١. شروقه‌كەنا گۆتارا رەخنەیی

شروقه‌كەنا گۆتارا رەخنەیی ناراستەیه‌كه كو ژ سالا ١٩٨٠ ئەه بوویه جهی گرنکییدا نا كۆمه‌كا زمانشانین ئەوروپی. رە و ریشالین ئەقی ناراستەیا شروقه‌كاری ژ ئالییه‌كیشه بۆ زمانشانیا ئەركی و تیورا زمانیا (جون ئوستون) و (هالیدا) دزقیرته‌قه و ژ ئالییه‌کی دیشه بۆ بیروبووچوونین هزرشانین قۆتابخانا فرانكفورت، ب تاییه‌تی بۆ (هابرماس) و نیرینین (ئالتوسر)، (گرامش) و (هۆكۆی) دزقیرته‌قه. د ئەقی ئاراستیدا گرنکی ب دمووروبەری

جشاکی، ژینگهها دهق تیدا بهرهم هاتی و پهیوهندییا دوروبهیری و دهقی دهیتهدان. (عزت ملا ابراهیمی و محیا ابیاری قمصری: ۱۳۹۵: ۲۶۵)

شرۆقه کرنا گۆتارا رەخنەیی ئاراستەیه کا نوویه د شرۆقه کرنا گۆتاری کول ئەشان سالیڤ بووری، ب شیوهیه کێ بهر فرە د بیاڤی ئەدەبیات و دەروونناسییدا هاتییه بکلرەیانان. د ئەڤی ئارستەیییدا گۆتار بتنی پرۆسیسەکا ئافاکرنی نینه بەلکو ب بهرهمی پرۆسیسین دی ژێ دهیتە هژمارتن. خالا سەرەکی د ئەڤی شرۆقه کرنا ئەڤهیه کو گۆتار جۆرهکی گرنه ژ کردەیا جشاکی کو زانیڤ، شوناس و پهیوهندیین جشاکی ب تایبەتی مژارا هیژی بهرهم دهینیت و دکوهۆریت و د هه مان دەمدا، پیکهاتیڤ دیین جشاکی د ئافاکرنا ئەویدا رۆال ههیه. (زهره سادات ناصری و دیگران: ۱۳۹۴: ۸۶)

هەر گۆتارەك ژ كۆمهله نیرین رەوشەنبیری و جشاکی پیکهاتییه کو هه لگري هیمما و نیشانهیانە و پهیوهندییا هیژی ل گهەل بابەتیڤ دی شرۆقه دکەت. گۆتارا رەخنەیی، رۆنان و دۆخین گۆتاری ل دویڤ پهیوهندیین دیروکی، رەوشەنبیری و جشاکی نیشان دەت. (ایمان عرفان منش و سهیلا صادقی فسایی: ۱۳۹۵: ۳۸)

شرۆقه کرنا گۆتارا رەخنەیی زمانی وەکو کردەیه کا جشاکی و گریدای ب هیژ و ئایدۆلۆژییه دزانیت. ب دەربیرنه کا دی، شرۆقه کرنا گۆتارا رەخنەیی بیاڤه کێ شرۆقه کرنا گۆتارییه کو باسی چهوانییا بهرهمهاتنا هیژ، زالبوون و نهیه کسانیی د دەورووبهیری جشاکی- سیاسیدا دکەت، ههروهسا باسی چهوانییا قهژنا ئایدۆلۆژیا و هیژی ب ریکا دهقی یان ئاخشتنی دکەت. (علی افخمی و بهاره بهمردی شریف اباد: ۱۳۹۳: ۹۲)

ئەڤ ئاراستهیه پیکولا ئاشکەرا کرنا پهیوهندییا دناڤهرا هیژا قهشارتی و پرۆسیسین ئایدۆلۆژیین دناڤ دهقین نفیسیکی یان ئاخشتنییدا دکەت. زمانڤانییا رەخنەیی بهردموام رەخنەیان ل ئاراستهیا بهرەللاڤا زمانڤانیی دگریت کو شرۆقه کرنا جشاکیین گونجای نادەت و گهەلەك مژارین جشاکی- سیاسین مژدار هه نه و شرۆقه ناکەت. شرۆقه کرنا گۆتارا رەخنەیی باسی پهیوهندییا دناڤهرا روودانین زارهکی و فاکتەرین رەوشەنبیری، سیاسی و جشاکی دکەت؛ ب تایبەتی باسی چهوانییا کارتیکرنا ئایدۆلۆژیکیا گۆتاری و چهوانییا کارتیکرنا گۆتاری ل سەر پهیوهندییا هیژی د ناڤ جشاکییدا دکەت. (علی افخمی و بهاره بهمردی شریف اباد: ۱۳۹۳: ۹۲)

ل دویڤ شرۆقه کرنا گۆتاری، دوو چارچووڤین دهقی و پهردمهقی هه نه. ل پشکا دهقی، پیکهاتا شیوازی و سینتاکسی - واتایی و ل پشکا پهردمهقی پیکهاتا جشاکی، سیاسی و رەوشەنبیری دهینه وەرگرتن. کهواته، د ئەڤی شیوازی شرۆقه کرنا ژبلی وەرگرتنا رەگهژین

زمانی و سینتاکسیی پیکهینه رین پستی، رهگه زین پیکهینه رین دیروکی، رهوشه نبیری، جشاک و سیاسی ژی دهینه و مرکرتن. (الهام حدادی و دیگران: ۱۳۹۱: ۲۹)

۲. نارمانج ژ کۆتارا رەخنەیی

د شروقه کرنا کۆتارا رەخنەیی، بۆ شروقه کرنا دیاردەیین زمانی و کردەیین کۆتاری، گرنگیی ب پروسسیسین ئایدولۆژی د کۆتاریدا، پەیوەندییا دناقهرا زمان و هیزیدا، ئایدولۆژی، دستەلات و هیز، گریمانەیین کو هەلگری باری ئایدولۆژینە د کۆتاریدا، نەیه کسانێ د کۆتاریدا... هتد ددەت. (فردوس اقا گل زاده و دیگران: ۱۳۸۹: ۳)

نارمانج ژ شروقه کرنی، د تیورا شروقه کرنا کۆتارا رەخنەیی، زانینا ئایدولۆژیا قەشارتییا دەقییه و ئەوا ئاخشتنکەر و نشینسەری راستەوخۆ نەکوژی دەیتە ئاشکەراکرن. ب دەرپرینەکا دی، کۆتار کۆمەله هینمایەکن کو ئەقان هینمایان پاشخانەکا چەمکی هەیه و هەر چەمکە ژ هەلگری ئایدولۆژییه کییه. کو نارمانجا ئەوان پیکهینان یان ژێ رەنگشەدانا جۆرەکی تایبەتی نیڕین و کردەیه کا جشاکیه، لەورا شروقه کرنا کۆتارا رەخنەیی پیکۆلی دکەت ب ریکا شروقه کرنا ئەقان هینمایان چەمکین ئایدولۆژیک کو د قەشارتییه پەیدا بکەت. (ابراهیم فلاح و سجاد شفیع پور: ۱۳۹۷: ۳۱)

۳. نیرینا نورمان فریکلافی – Norman Fairclough

فریکلاف تیورا خوە د بیاقی زمان و کۆتاریدا ب شروقه کرنا رەخنەیی بناقدکەت. ئەوی رەخنە ل رەوتا نوکە یا زمانشانیی گرتن چونکی ژ روانگەهەکا جشاک بھری خوە نادەنە زمانی و ل دۆر پەیوەندییا زمانی ل کەل هیز و ئایدولۆژیی چ هەلوێستەک نینە؛ لەورا تیورا خوە ب (رەخنەیی) بناق دکەت. ب ئەقی رەنکی فریکلاف رەخنێ ژ بیاقین دییین زمانی وەکی جشاکناسیا زمانی، پراکماتیک و کۆتارناسی دگریت. (علی کریمی فیرزجایی: ۱۳۹۶: ۲۵)

ب نیرینا فریکلافی ئایدولۆژیی پەیوەندییه کا بهیز ل کەل زمانی هەیه؛ زمان ب شیوەیین جیاواز و د ئاستین جیاوازا هەلگری ئایدولۆژیینە. واتا هەلگری باری ئایدولۆژینە، و مەبەست ژ واتا، پتر واتا پەیقانە. بیگومان واتا پەیقان گرنکن، ئی بێشگریمانە، نامازەیین نەپاستەخۆ، خواستن، پیکشە گریدان هەموو ب ئالییهکی واتایی دەینە هژمارتن و گرنکن. (علی کریمی فیرزجایی: ۱۳۹۶: ۲۵)

فریکلاف دیبژیت: (فردیناند دی سوسیر) د ئەوی چەمکیدای یی کو بۆ زمانی پێشکێش دکەت، جەخت ل سەر ئالیین کەسوکى و نەجشاکى دکەت. لى من دقیت ب بکارهینانا زاراقى ((گوتار))، جەخت ل سەر ئەقى ئالى بکەم کو زمان دناق پەيوەندى و پرۆسەسین جشاکیدا هاتییه دورپێچکرن. ئەو پەيوەندى و پرۆسەسین کو ب شیومیهکی سیستماتیک نواندنا جواروجوریین زمانی دکەت، ژ ئەوان هەمەجوریان ژى دشیین باسى ئەوان فۆرمین زمانی بکەین یین دناق دەقیدا دەردکەفن. نیک ژ ئالیین دورپێچا زمانی د ناق پەيوەندیین جشاکیدا کو گریدای واتا گوتارییه، ئەقییه کو زمان فۆرمى مادییى ئایدۆلۆژییه و د راستیدا زمان ب ئایدۆلۆژیی یا بارکرییه. (نورمن فرکلاف: ۱۳۷۹: ۹۶)

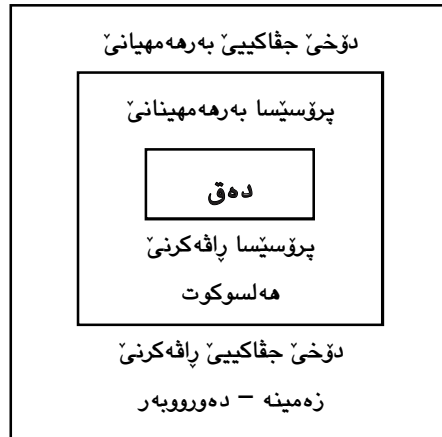
ل دویف نیرینا نورمان فریکلافی شروقه کرنا گوتارا پەخنەیی، ریکەکه کو لگەل ریکین دیبێن شروقه کرنا گوتاری گوهۆرین جشاکى و پەوشەنبی راقەدکەت. نیرینا نورمان فریکلافی شروقه کرناکه کو پتر گرنگی ب دەقى دەمت و پیکولی دکەت سى نەریتان پیکشه گریدەت: شروقه کرنا هویرا دەقى د بیاقى زمانقانییدا (ریزمانا ئەرکییا هالییدا)، شروقه کرنا جشاکیا گرا کارقەدانین جشاکى (تیورا فوکوی)، نەریتا راقەکرنا و هویرا د بیاقى جشاکناسییدا (ئەتەنۆمیتادولۆژی و شروقه کرنا دانوستاندن) کو ل دویف ئەقان ژيانا رۆژانه، بەرهەمی کارقەدانین جشاکیین تاکەکەسانە. (فردوس اقا گل زاده و طاهره طارمی: ۱۳۹۵: ۳۹۶)

د مۆدیلا نورمان فریکلافیدا بۆ شروقه کرنا دوو پەهەند دکرنگن: روودانا پەيوەندی – the communicative event و ریکخستنا گوتاری. روودانا پەيوەندی، نموونەیهکه ژ بکارهینانا زمانی وەکو رۆژنامە، فلم، سینەما، قیدیو، چاقپیکەفتن یان پەیف و گوتارەکا سیاسیه. قەکۆلین ل نموونەیین بکارهینانا زمانی، یان ب دەربیرنا فرکلافی، شروقه کرنا روودانا پەيوەندی ب ریکا ریکخستنا گوتاری دەیتە ئەنجامدان. هەر روودانەکا پەيوەندی وەکی جۆرەکی ژ پەرەکتیسا جشاکى – discourse practice بۆ ئاقاکرن یان گومان ئیخستن لسەر ریکخستنا گوتاری کار دکەت.

ریکخستنا گوتاری – Order of discourse، بریتییه ژ رۆژانا هەمی جۆرین گوتارین – discourse types بکارهاتی د سازى یان گۆرەپانەکا جشاکیدا. ل دویف نیرینا فریکلافی کۆما گوتارین کو د بیاقەکی دیارکریی جشاکیدا دەیتە بکارهینان ب ریکخستنا گوتاری دەیتە نیاسین. (حمزه موژری و دیگران: ۱۳۹۲: ۱۵۷) هەر دەقەک ب تنی ناھیتە شروقه کرنا و پیدقییه هەر دەقەک ب پەيوەندی ل گەل دەقین دی و د چارچووقی جشاکیدا بەیتە شروقه کرنا. (فردوس اقا گل زاده و کاھرە کارمی: ۱۳۹۵: ۳۹۸) کەواتە د هەر روودانەکا پەيوەندییدا، پیدقییه سى پەهەندی (دەق، کردەیا گوتاری و کردەیا جشاکى) بەیتە بەرچاقرتن. (فردوس اقا گل زاده و طاهره طارمی: ۱۳۹۵: ۳۹۶)

فریکلاف، مۆدیلا تیورییا خوه د بهرتووکا زمان و هیزدا ب شیوی هیلکارییا ژیری

نیشاندەت:

هیلکارییا رهگهزین پیکهینه ریئ مۆدیلا سی رهههندییا گۆتاری و په یوهندییا نهوان ل گهل ئیک
(فردوس اقا گل زاده و طاهره طارمی: ۱۳۹۵: ۳۹۷)

ل دویف نیرینا نورمان فریکلافی ئاستین شروقه کرنا گۆتاری ژ سی ئاستان پیکههیت:

۱. ئاستی سالوخدانی - description:

ئیکهم ئاستی شروقه کرنا د تیورا فریکلافیدا، ئاستی سالوخدانییه. د مۆدیلا
فریکلافیدا بۆ شروقه کرنا گۆتارا رهخنهیی، دهق نافهه ده و ب تهومری سه رهکیی شروقه کرنا
دهیته هژمارتن و فریکلاف د ئەفی ئاستیدا تاییه تهه ندیین ریزمانیین گۆتاری ل دویف تیورا
ئه رککیا هالیدی شروقه دهکەت. (احمد پاشا زانوس و روح الله جعفری: ۱۳۹۴: ۴۷)

مه بهست ژ سالوخدانا دهقی، نیاسینا دهقییه د چارچووخی پیکهاتا دهقیدا و په یوهندییا
لۆژیکییا دناقههرا په یف و واتاییدایه. (عزت ملا ابراهیمی و محیا ابیاری قمصری: ۱۳۹۵: ۲۶۵)

د مۆدیلا سی قوناغیا شروقه کرنا گۆتارا رهخنه ییا فریکلافیدا، قوناغا سالوخدانی، ب
پیشگریمانا قوناغین رافه کرن و ئاشکهه رابوون (تههجام) دهیته هژمارتن. د راستیدا، ههر
روودانهکا په یوهندی، دهقهك دهیته هژمارتن و سالوخدان نهو قوناغه یا كو تیدا باسی رۆنانا
زمانییا دهقی دهیته کرن. د ئەفی ئاستیدا دهیته نیشاندان كا چهوا جیاوازیین ئایدولۆژی ب
ریکا په یشان هاتینه دهه رپین. ههروهسا د ئەفی ئاستیدا، دهق ل دویف سیمایین ریزمانی وهکی

بکارهینانا رسته، فریز، بکەر دیار و بکەر نادیار، واتایین ئەرینی و نەرینی دهیته هه‌سه‌نگاندن. (فردوس اقا گل زاده و طاهره طارمی: ۱۳۹۵: ۳۹۸) ب دمرپرینه‌کا دی دهق د چارچووخی په‌یف، ریزمان، سیسته‌می دهنگی و پیکشه‌گریدان دیه‌که‌یه‌کا مه‌زتر ژ رستی دهیته شروقه‌کرن.

• ئاستی لیکسیکی

ژ گرنترین پشکین شروقه‌کرن گوتارا رهنه‌یی د تیورا فریکلافیدا، فه‌کولینه ل ئاستی لیکسیکی؛ چونکی نفیسەر ب مفا و مرگرتن ژ فریکانسا لیکسیکی گوتارا زال ب سەر جفاکی نیشانددهت و مه‌به‌ستا خوه پی دمردبریت. (علی اکبر محسنی و نورالدین پروین: ۱۳۹۴: ۱۲۵)

• ئاستی سینتاکسی

بیافه‌کی دی د شروقه‌کرن گوتارا رهنه‌ییا فریکلافیدا، فه‌کولینه ل ئالییی سینتاکسیی ده‌قی. فریکلاف گرنگیی ب تاییه‌تمه‌ندیین سینتاکسی د ده‌قیدا ددهت، ب تاییه‌تی ئهو باسی دۆخی رستی دکه‌ت. سی دۆخین رستی یین (راگه‌هاندنی، پرسپاری و فرمان) هه‌نه، کو رسته‌یا پرسپاری ئالۆزتره ژ هه‌ر دوو جۆرین دی. (علی اکبر محسنی و نورالدین پروین: ۱۳۹۴: ۱۳۱)

ب. ئاستی رافه‌کرنی – interpretation

هه‌ر روودانه‌کا په‌یوه‌ندیی کردیه‌کا گوتارییه. ل دویف نیرینا فریکلافی، ب تنی ب ریکا رۆنانا زمانی ئهم نه‌شیین باسی کاریگه‌رییا ئه‌قان رۆنانان ل سەر جفاکی بزانی، چونکی په‌یوه‌ندییا ده‌قی و پیکه‌اتا جفاکی، په‌یوه‌ندییه‌کا نه‌راسته‌وخویه. رافه‌کرن، رۆنانه‌که ژ نافه‌روکا ده‌قی بخوه و هۆشمه‌ندییا رافه‌که‌ری. مه‌به‌ست ژ هۆشمه‌ندییا رافه‌که‌ری، ئهو زانییا دمورووبه‌رییه یا کو د رافه‌کرن ده‌قیدا ده‌یته بکارهینان. (فردوس اقا گل زاده و طاهره طارمی: ۱۳۹۵: ۳۹۸) گوتار وه‌کی هه‌له‌سوکه‌وتا دناقه‌هرا پروسینین به‌ره‌مه‌هینان و رافه‌کرن ده‌قی (باسی به‌ره‌مه‌هینان و و مرگرتنا ده‌قی) دکه‌ت.

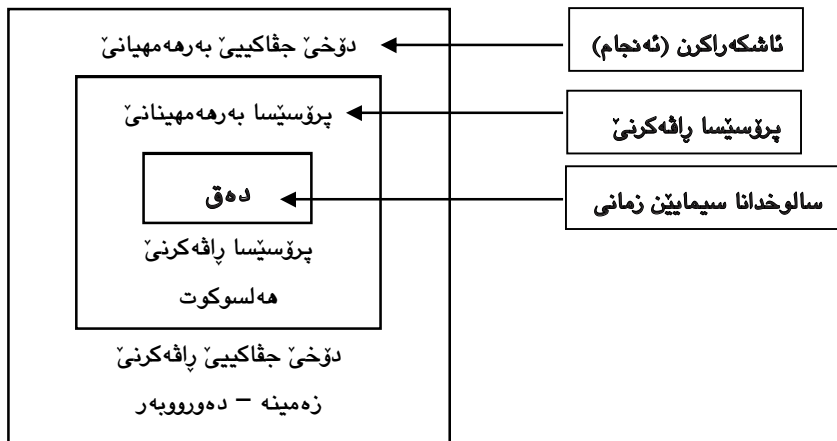
فریکلافی بۆ رافه‌کرنی چار ئاست ده‌ستنیشانکرینه: ۱. رۆخساری ئاخفتنی (سیسته‌می ده‌نگی، ریزمان و لیکسیک) کو ل دویف ئه‌وی رافه‌که‌ر کۆمه‌له سیسته‌مه‌کین ده‌نگی و لیکسیکی دکه‌ته فریز و رسته‌یین دیارکری، له‌ورا رافه‌که‌ری پیدفیه زانیاری ل سەر زهمینه‌ی هه‌بن. ۲. واتا ئاخفتنی، رافه‌که‌رل دویف زانییا زمانییا خوه باسی رۆنانین ریزمانین دناقه‌ده‌قیدا و کاریگه‌رییا ئه‌وان ل سەر واتا گشتییا ده‌قی دکه‌ت. ۳. پیکشه‌گریدانا بابته‌ی، ل ئه‌قیی مه‌به‌ست پیکشه‌گریدانا گشتی دناقه‌هرا پیکه‌ینین ده‌قیدا نینه به‌لکو پیکشه‌گریدان د واتا ده‌قیدا. ۴.

پیکهات و په‌یاما ده‌قی، په‌یوه‌ندییا دنا‌قبه‌را پشکین ده‌قی و پیکشه‌گیردانا گۆتاری ل سهرانسهری ده‌قیدا نیشان دده‌ت. (سعید زهرموند و منصور رحیمی: ۱۳۹۶: ۱۰۳)

د قوناغا راقه‌کرنیدا چهند پرسیار دهینه کرن: پرسگریک چییه؟ پشکدارین پرسگریکی کینه؟ چ په‌یوه‌ندی دنا‌قبه‌را نه‌واندا هه‌یه؟ رۆلی زمانی چییه؟ (سعید زهرموند و منصور رحیمی: ۱۳۹۶: ۱۰۳)

ت. ئاستی ئاشکه‌رابوون (ئه‌نجام) – Explanation

هه‌ر ږوودانه‌کا په‌یوه‌ندیی کردیه‌کا جشاکیه. ئاشکه‌رابوون قوناغه‌که کو باسی په‌یوه‌ندییا دنا‌قبه‌را هه‌لسوکوت و پیکهاتا جشاکیدا دکه‌ت. ب دهرپینه‌کا دی، کا چه‌وا پرۆسیسین به‌ره‌مه‌یه‌یان و راقه‌کرنی دکه‌قنه ژیر کاریگه‌رییا جشاک. د ئه‌قی ئاستیدا، باسی هۆکاری به‌ره‌مه‌یه‌یان ده‌قه‌کی ب ئه‌قی شیوه‌ی ده‌یه‌ته کرن؛ هه‌روه‌سا کاریگه‌رییا هۆکاری جشاکناسی، دیروکی، گۆتاری، ئایدوئۆزی، هی‌ز و ریکه‌ه‌قتن و زانینا ره‌وشه‌نبیری و جشاک د به‌ره‌مه‌یه‌یان ده‌قیدا چه‌وا بوویه. (فردوس اقا گل زاده و گاهره گارمی: ۱۳۹۵: ۳۹۸) گۆتار وه‌کی زه‌مینه‌یه‌ک ئه‌قان هه‌ر سی قوناغان (ده‌ق، هه‌لسوکوت دنا‌قبه‌را قوناغا به‌ره‌مه‌یه‌یان و راقه‌کرنی و زه‌مینه‌یا جشاک) د سی ئاستین سالو‌خ‌دان، راقه‌کرن و ئه‌نجامی شروقه‌ دکه‌ت.

مۆدیلا شروقه‌کرن گۆتارا ره‌خنه‌یا فریکلافی (فردوس اقا گل زاده و طاهره طارمی: ۱۳۹۵: ۳۹۹)

پشکا دووی: ږمگه‌دانا سیاستا بریتانی ل هه‌مبه‌ری کوردان د تیگه‌یشتنا راستیدا (ل دویت مودیلا نۆرمه‌ن فریکلاف)

د ئەفّی پشکیدا دئ پیکولی کەین ل دویت مودیلا شروقه‌کرنا کۆتارا ږمخه‌یا نۆرمه‌ن فریکلافی، کۆتارین به‌لافبوی د تیگه‌هشتنا راستیدا شروقه‌بکه‌ین. هه‌ر وه‌کی ل پشکا تیۆری ژێ هاتییه‌ کۆتن، ل دویت مودیلا فریکلافی، کۆتار د سئ ناستاندا، ده‌یته‌ شروقه‌کرنا کرن. ل خواری دئ کۆتارا زال ب سه‌ر (٦٧) سه‌رگۆتارین تیگه‌هشتنا راستی کو مژارا سه‌ره‌کییا ئەوان گریدای کوردستانییه‌ شروقه‌کەین.

١. ئاستی سالو‌خدانی

د ئاستی سالو‌خدانی‌دا ږۆنانین زمانین نواندنکار ده‌ینه‌ و مرگرتن. ئەفّ پشکه‌ بخوه‌ ژێ دابه‌شی دوو ئاستین په‌یشی و سینتاکسی دبیت. ل خواری، دئ ب جودا و ب ریکا چه‌ند نموونه‌یین زمانین په‌یشی و سینتاکسی سه‌رگۆتارین تیگه‌هشتنا راستی سالوخ ده‌ین.

١. ږۆنانین په‌یشی

ئەفّ ئاسته‌ ئەفان ریکارین (هه‌ر جۆره‌ دووباره‌کرنه‌کا ده‌نگی یان په‌یشی، خالبه‌ندی، دژواتایی، هه‌فواتایی، هه‌فالتارین دووباره‌یی وه‌کی ئیک ئیک، ده‌ربیرین و هه‌سفی، ناقلینان، بکاره‌ینانا وینه‌یان ل که‌ل کۆتارن، خواستن، ...هتد) بخوه‌قه‌ دکریت. هه‌نده‌ک نموونه‌ ژ ده‌ربیرین و په‌یشین نواندنکار د سه‌ر کۆتارین تیگه‌هشتنا راستیدا.

نموونه‌:

- (تیگه‌یشتی راستی) خدمه‌تی یه‌کبوون و سه‌ره‌ستی و سه‌رکه‌وتنی کوردان ئەکا ئەمرۆ هه‌موو ئەقوامی عالم خه‌ریکی به‌جئ هینانی ئەم ئۆمیده‌ موباره‌مکن و که‌لیکیان له‌ پاش کوششیک پیاوانه‌ پیگه‌یشتن. (ل: ١/ ژماره‌: ١)

د ږۆنانا (ئۆمیدی موباره‌ک) دا کو مه‌به‌ست پئ ئیکبوون، سه‌ره‌ستی و سه‌رکه‌فتنا کوردانه‌. (ږیکاری بکاره‌ینانا سالو‌خدانی) بکاره‌تییه‌.

د ږۆنانا (کوششیک پیاوانه‌) دا (ږیکاری بکاره‌ینانا سالو‌خدانی) بکاره‌تییه‌.

- به دلیکی ساف بهر پوځیکي پاک همر چی به عهملهی کوردبرایان بی ئهیلین و ئهینووسین و ههمیشه مهردی ئهوان و یاری حکومهتی موعوزمهه بریتانیا ئومید دهکمین. (ل: ۱/ ژماره: ۱)

د رۆنانین (دلیکی ساف، پوځیکي پاک، مهردی) دا (پیکاری پالدانا ههقالناقی) بکارهاتینه.

د رۆنانین (موعهزمهه بریتانیا، کوردبرایان) دا (پیکاری پالدانا ههقالناقی) بکارهاتینه.

- دهیان ویست عهرب و کورد و ئهرمین و جولهکه و نهساری ههمو به کوشتن بدن و تهنها قهومی تورک بمیننمه دا یهک دل بن و توران بگرن و حکومهتیکی کهوره بهیننهناو ئهم زالمانه ئهم جاهیلانه له باتی دل خۆشی عیراقییهکان بدن و به زمانی لووس ب کوشتنیان بسپیرن داعیمه به خانیان له قهلهم ئهدان. (ل: ۱/ ژماره: ۱)

د رۆنانا (ئهم زالمانه ئهم جاهیلانه) دا (پیکاری ناقلینانی) بکارهاتییه.

د رۆنانا (عهرب و کورد و ئهرمین) دا (پیکاری دووباره کرنی) بکارهاتییه. ئهف رۆنانه ل سهرانسهه گۆتارین تیگههشتنا راستی، کهلهک جاران هاتییه دووباره کرن.

- کهئی له مهو پێش باوک و باپیریان ههمو یهکه سهلهحشووری مهیدانی زهمانی حاکمانی بابل و ئاشوور و فارس و میدیه بوون. (ل: ۳/ ژماره: ۲)

د رۆنانا (سهلهحشووری مهیدانی) دا، (پیکاری پالدانا ههقالناقی) بکارهاتییه.

- ... بریتانیا ... چاوی له مال و مولکی کهس نییه. (ل: ۳/ ژماره: ۲)

ئهف دهربرینه کو بریتانیا چاف ل وهلات و مولکی کهسی نینه کهلهک جاران هاتییه بکارهینان، واته مفا ژ (پیکاری دووباره کرنی) هاتییه وهرکتن.

- به خوا حهیفه حهیفه تا قیامهت حهیفه. ل (۳۸/ ژماره: ۱۹)

د ئهفی رۆنانیدا پیکاری دووباره کرنی د ئیک رستهدا هاتییه بکارهینان.

- نموونههینان (میسالیکی غیرمت) پاشی شیرمکرن ل کوردان دکمت کو دهست ژپشکهک ژ بهرژموندین خوه بۆ بهرژموندیا گشتی بهردمن (دوور نییه که روهسای کورد کۆ بینمه و وهکو وتمان همر یهکیکیان مختی له حهقی خۆی فیدای عوموم بکا و ههمو به جاری بۆ نهجات و سهربهستی کوردان سهعی بکمن...) (ل: ۵/ ژماره: ۳)

د ئەقێ رۆنانیدا نموونهیهك هاتییه و باشی ب پرسا كوردانقه هاتییه گریدان، ب دمیریینهكا دی مفا ژ (ریکاری نموونههینان)ی هاتییه و مرگرتن.

- ئەمی كوردباریان... له خدمهتکاری تورك و مهرک خۆتان پزگار بکهن له پاشدا پهشیمان دمبن و پهشیمانی به کهلکتن نایی ها... (ن: ۷/ ژماره: ۴)

د ئەقێ رۆنانیدا مفا ژ (ریکاری خالبهندی) بۆ ئازاندنا و مرگری هاتییه و مرگرتن.

- ئەمرۆ عەرمیش حکومەتیکی تازه له (مهککهی موبارهکه)دا تهشکیل کرد. ئیمش لهبەر ئەم حەقیقەتە ئەلێن دیانەت جودایه و سیاسەت جودایه... ئەمی كوردباریان هەموو پەموو له کوێ دمیریتن و چاو بکهنهوه... شەرفی باوایپیرانتان بکرنهوه. (ن: ۷/ ژماره: ۴)

د ئەقێ رۆنانیدا بۆ ئازاندنا و مرگری و هشیارکنا ئەوان کو ب ریکا ئایینی نههینه سەردابن مفا ژ ریکاری (ئایین)ی هاتییه و مرگرتن.

- عەرب و کورد و رۆم و ئەرمەن هەموو له لایان یێکن ئیسلام و نەسرانییەت له نەزم ئەواندا هیجه (ن: ۱۱۱/ ژماره: ۳۶)

د ئەقێ رۆنانیدا ژێ بۆ هشیارکنا کوردان کو ب ریکا ئایینی نههینه سەردابن مفا ژ ریکاری (ئایین)ی هاتییه و مرگرتن.

- کەیسەرەو بە دەستیاری ئەوان [کوردان] هەنگاوی زەفەری هاویشته (تراکیا) وه له سەحمەدی رۆم و عەجەدا دوو سێ هەزار سال وەك قەلای ئاسنێن له جینی خۆیان نەبزوتن ... (ن: ۳/ ژماره: ۲)

د ئەقێ رۆنانیدا مفا ژ (ریکاری هەفتیکستی) هاتییه و مرگرتن و بیرا ئەوان ل بووری و دیروکا پر شانازییا ئەوان دهینیت.

- سولتان سەلاحەدین ئەیوبی ... ب ئیخباری تاریخییهی که جینی باومر بی یهکه پادشای کورده کوردان تا ئەمرۆ بیاویکی تری وایان پێنهکەیان دووه و پەنگه پێشی نهکەییتن ... مەمۆمکینه که قەومی کورد له زەمانیکی ئاینەدا به عیلم و مەعرفەت خۆی ئارایش بدا و به ئیراده و حەزم سەربەر بکاتهوه (ن: ۱۵/ ژماره: ۸)

د ئەقێ رۆنانا (سولتان سەلاحەدین ئەیوبی)دا مفا ژ (ریکاری ناقلینان)ی هاتییه و مرگرتن، چونکی ئەوی ب سولتان بناق دکەت.

د رۆژانا سه‌ریدا ب گشتی مفا ژ (پیکاری نه‌پاسته‌وخۆ) هاتییه و مرگرتن، واته باسی کوردان دکهت کو نوکه و ل ئەقی سه‌ردهمی مفا ژ زانست و زانیی و مرناگرن.

• بکارهینانا وینه (نیشاندانا هیژا بریتانیا)

هه‌لبه‌ت ئەگه‌ر ب هویری و ل دویف سیاسه‌تا بریتانی و زالکرنا خوه د گشت گۆتاراندا، به‌ری خوه بدهینه ئەقی رۆژنامی وەک ئیک ژ زمانحالین بریتانی و رۆژنامه‌یه‌کا شه‌ری، دی بینین کو زۆر ب شارم‌زایانه و ب خواندنه‌کا د‌روونی، وینه‌یین رۆژنامی یین هه‌لبژارتین و هه‌می وینه ب شیویه‌کی راسته‌وخۆ د‌ه‌برینی ژ شه‌ری و دۆخی زالی خوه ب سه‌ر ئەلمانان نیشان د‌ده‌ت و سه‌ره‌رای په‌یشان، ب وینه‌یان ژێ چاقین خوینه‌ری خوه ژێ ب زال‌بوون و سه‌رکه‌فتنن خوه، پر دکه‌ت. زیده‌باری هندێ فه‌ره‌ بیژین گشت وینه‌ ژێ ب سه‌ره‌بابه‌ته‌کی بۆ خوینه‌ر و بینه‌ری خوه داینه‌ نیاسین.

بۆ نموونه ئەو وینه و سه‌ره‌بابه‌تی کو ل سه‌ر هاتییه‌ نه‌ی‌سین ئەقه‌نه‌:

- پاپۆتیکی ئینگلیزی له ساحلی فرم‌س‌ادا عه‌سکه‌ری ئینگلیز ئەکاته د‌ه‌ری بۆ روکاری حه‌ری فرم‌سا. (ل: ٤ / ژماره: ٢)
 - ئەسیره‌کان له مه‌یدانی حه‌ریدا بریندار نه‌قل ده‌که‌ن. (ل: ٨ / ژماره: ٤)
 - حه‌زرم‌تی ئیمپراتۆری ئینگلیزه ته‌ماشای ده‌ستگا‌کانی که‌شتی حه‌ری ده‌کا. (ل: ١٠ / ژماره: ٥)
 - حه‌زرم‌تی حوکه‌مداری ئینگلیزه ته‌ماشای که‌شتانی زه‌هدار ده‌کا. (ل: ١٤ / ژماره: ٧)
 - عه‌سکه‌ری ئینگلیز به‌م ته‌رالیوزیکه‌وه له ناو خه‌نده‌م‌قدان. (ل: ١٦ / ژماره: ٨)
 - مه‌یدانیکی پاش حه‌رب. (ل: ٢٠ / ژماره: ١٠)
 - کۆلاره‌وانیکی [فرۆکه‌فانی شه‌ری] ئینگلیز کۆلاره‌که‌ی پێشانی خه‌لق ئەدا. (ل: ٢٢ / ژماره: ١١)
 - ئەسیری ئەمان زاب‌تیکیشیان له که‌ل هه‌یه ئینگلیز له جه‌هه‌تی غه‌ری کر‌تینی. (ل: ٢٤ / ژماره: ١٢)
 - ئاله‌تیکی د‌وژمن کوژی ئینگلیز. (ل: ٢٨ / ژماره: ١٤)
- هه‌لبه‌ت گشت ئەق وینه‌یه‌ ل د‌ویم‌ه‌یه‌کا به‌لا‌فۆکان هاتییه‌ندان و هه‌روه‌سا ب تنی د (١٤) چاره‌ ه‌ژمارین ده‌ست‌پیک‌یدا ئەق وینه‌یه‌ هه‌نه و پ‌شتی هینگێ هیج ژماره‌یه‌کی، هیج وینه‌یه‌ک نه‌هه‌لگرتیه‌.

ب دريژاھيا گۇتارين تيگهھشتنا راستي ريکارين ژيري گەلەك ھاتينه بکارھنيان، دي ب
 كورتي و بتني د خشتهيهكدا نيشان دەين:

ناقلينان	سالوخذان	دووبارهكرن
توركە جانەومەرەكان	قەومىكى ئازا و غەيۇرن [بۇ كوردان]	شەرفى باوباپىرتان بكنەوھ [بۇ كوردان]
مەككەى موبارەكە، خاكى پاكى حىجاز	تارىخىكى موختەشەم [بۇ كوردان]	خۇتان رزگارېكەن [بۇ كوردان]
قەومى ئازا [بۇ كوردان]	ئەدەبىياتىكى مونتهزەم [بۇ كوردان]	كوردبرايان
دوژمنى ئىنسانىيەت [بۇ توركەكان]	تورك دوژمنى ئىسلامن	توركى زەليل
جەمەتتى بى سەروپاى جاھلى [اتحاد و تەرەقى]	برىتانىيا موحبى كوردە	تورك جەلادن و ديانەوى عەرب و كورد و ئەرەمن بە كوشت بەن
شەرىعتى موقەدەسەى ئىسلامىيە	قەسەى پروپۇچى ئەلمان و توركەكان	عەرب و كورد و ئەرەمن
ئەولادى شيران [بۇ كوردان]		
حكومەتى موعەزەمەى برىتانىيا		

ب. رۇنانين پستى

ئەف ئاستە ئەقان ريکارين (رستەيىن پرسىياري، فرمانى و پاگەھاندنى، بکەر ديار و بکەر
 نەديار، چەوانىيا بکارهينانا هەقالناقى مە و هەو، دەمى رستان، ... هتد) بخوڤه دگريت. ل
 خوارى دي ھندەك نمونەيان ژ دەرپرېن و رستەيىن نواندنکار د سەر گۇتارين تيگهھشتنا راستيدا
 هينين.

بۇ نمونە:

- كوردستان چوار سەد سال ئە مەو پيش بە يارى سەرفەرازى ئەوساى كوردان مەلا ئدرىسى
 بەتلىسى چوو ژير حوكمى سولتان سەلىمى عوسمانى ئەو رۇنەو تا ئەمرۆ چ خيريكيان
 دى؟ ئەم سوئالە مەعنيدارە بى شك جوابى - هيچە- (ل ۳: ژمارە: ۲)

د ئەقێ رۆنانیدا بۆ مەبەستا ئازراندن و پالدا نا کە ئێ کورد مفا ژ پرسیارا (... لەو رۆژمۆه تا ئەمروێ چ خیریکیان دی؟) هاتییه و مرگرتن.

• قەومی کورد بۆ ئەمەیی کە لە دەست حکومەتی تورک خۆی نەجات بدا دمی بە کەمالی دققەت حەرەکت بکا ... (ل: ۹۵/ ژماره: ۳۲)

د ئەقێ رۆنانیدا بۆ لێنا کوردان و خەباتا ئەوان مفا ژ رێستەیا ئەمری هاتییه و مرگرتن.

• لە هەموو کەس لازمە کە ئەمروێ حکومەتی تورک بە حکومەتیکی شەریعە نەزانێ. (ل: ۸۳/ ژماره: ۲۹)

د ئەقێ رۆنانیدا مفا ژ رێستەیا ئەمری هاتییه و مرگرتن.

• ئەقوامی مللەل رۆژ بە رۆژ لە تەرمقیدان عەرب و کورد بۆج دمی بدەنە دوواوه خۆیان بۆچی دمی ئەم حالە قوبول بکەن. (ل: ۱۳۹/ ژماره: ۴۳)

• لەو رۆژمۆه کە کوردستان بە حوسن و رمزای خۆی تەبەعییەتی بە حکومەتی تورک کرد ... چ پاداشتیکی درایی. (ل: ۶۸/ ژماره: ۲۵)

د ئەقێ هەر دوو رۆناندا ب ریکا پرسیاری کوردان پالددەت کوب ئەقێ بندەستییا نوکە رازینەبن و ژین دەستی چ مفایه کی نابینن.

• ئەم دەولەتە گەوره گەورانی دنیا سەرتاپا بە فکر قەومیەت و یەکیبون راولەستان بە فکری قەومیەت و یەکیبون راولەستان قەومی کە ئەم فیکرە بێ بەش بێ داعیمەن پەریشانە، ئەسیرە، بێ دەستەلاتە. رۆژی دی ئە ناو ئەقوام دا ئە خۆیەوه کوم دمی و بێ نام و نیشان دەمینیتەوه. (ل: ۵/ ژماره: ۳)

ئەقێ رۆنانە ب ریکا بەراورد کرنا کوردان ل کەل نەتەوین دی، واتە نەتەوین خودان ئیگرتن و نەتەوین کول کەل هەقدوو هەفرکیی دکەن، دخوازیت کوردان بەرەق ئیگرتنی پالبدەت.

• ئەگەر ئەمروێ کوردان بتوانن دەستی بۆمشین بە راستی خۆیان و شەرفی باو بابیریان ئەکرنەوه. (ل: ۵/ ژماره: ۳)

د ئەقێ رۆنانیدا مفا ژ ریکاری ئەگەری، هاتییه و مرگرتن، واتە ئەگەر کورد خەباتی نەکەن کەرامەتا ئەوان ناھیتە پاراستن.

- بهعزی جانباز فورسەتی ئەمەیان دەسکەوت کە بزق کران بکەن و خەلقى مەملەکەتی خۆیان لە برسا ب کوژن و خۆیان دوولەمەند ببن. (ل: ٣٩ / ژمارە: ٢٠)

- کوردستانیش لەم نزیکانە نائلی ئەم رفاه و خێرە دەبی. (ل: ٩٥ / ژمارە: ٣٢)

د ئەفان هەر دوو نموناندا ب ریکا (بهعزی جانباز) و (لەم نزیکانە) مفا ژ ریکاری ئەدیاری هاتییه و مرگرتن.

٢. ئاستی ڕاڤه کرنی

ئەگەر ب شیوهیهکی گشتی بهری خوه بدهینه ئەفی رۆژنامی دی بینین کو ژ گۆشه نیگایا ڕاڤه ییشه چەندین تەمۆرین گرنگ بەرجەسته دبن و ئەو ژێ ئەقەنە:

١. برسا سەرەکی چیه؟

پرسین سەرەکیین ئەفی رۆژنامی لاواز کرنا ئەنیا (جەبها) شەریا تورکیا و خوەقەکیشانا ئەوییه ژ هەقەیمانی ئەلمانیا، ب پەنگەکی کو:

A. باس ل تەمۆری ئایینی دکەت کو تورکان ژ بۆ سەردابرا کوردان مفا ژ ئایینی پیرۆزی ئیسلامی و مرگرتییه و ب ئەفی چەندی بریتانیایی دقیت کو تورکیایی ب دوژمنی ئیسلامی بەدەتە نیاسین و گەلەك جارن د ماوی ئنیشینا گۆتاراندا ئەق بابەتە هاتییه ئازراندن.

B. تەمۆری میژووویا میړینی و قارەمانیا کوردان کو چ جارن سەری خوه ژ بۆ هیچ کەس یان دوژمنەکی شۆر نەکریه و مەردانە شەر و بەرەقانی خوه کریه و پیدقیه ئازایانە خوه ژ بین دەستی تورکان رزگار بکەن.

C. مفا و مرگرتنا کوردان ژ لاوازی و پەرت و بەلاقیا هیزا تورکان و ب گەرخستنا ژیر و عاقلمەند و مەزنین کوردان و مفا و مرگرتن ژ هاریکاریا بریتانیا.

D. ب هیز نیشاندانا خوه وەك بریتانیایا مەزن و دۆستی هەمی مللەتان و ب تایبەتی مللەتین ژیر دەست و لاواز وەکی (عەرەب و کورد و ئەرمەن)ان و لاواز نیشاندانا تورکیا و ئەلمانان.

٢. کی پەیمەندی ب ئەفان پرسیانقە هەیه:

ئەو لایەنین گریدایی ب ئەفی پرسیقە (بریتانیا و تورکیا)نە کو د ماوی شەری جیهانی دوویدا تورکیا بوویه هەقەیمانا ئەلمانیا و یا شیای کوردان سەردابەت و ئەوان ژێ وەکی خوه بیخیتە د ئەفی شەریدا.

٣. چ پەيوەندى د ناڤەرا ئەواندا ھەيە؟

ھەر دوو دموکراتىن (تورکيا و برىتانىا) زەھىزىن جەمسەرەين خومە. برىتانىا (جەمسەرى رۆژناڤايى) و تورکيا (جەمسەرى رۆژھەلاتى). ئى وەكى پەيوەندىا دناڤەرا واندا، خومەيە پەيوەندى زۆر د لاوازن و ب پەنگەكى کو د بەھرا پترىا ئەوان (٦٧) ھۆمارەين ئەقى رۆژنامىدا، يان راستەوخو يان ناراستەوخو ھېرشى د بەتە سەر تورکيا و ھەروەسا راستەوخو يان ناراستەوخو ئامۆزگارىان ددەتە ئەوى کو ئەلمانىا، يى فىلان ل ئەوى دکەت و يىدڤيە خو ھەڤەيمانىا ل گەل ئەلمانىا ب ڤەکىشيت.

٤. رۆلى زمانى چيە؟

خومەيە کو برىتانىا وەك زەھىزەكا رۆژناڤايى و شارەزا د کارىگەريا زمانىدا و ژ بو لاوازن کرنا ئەنىا تورکيا، ئەڤ رۆژنامەيە دامەزراند و ب راپۆرت و گۆتار و وینەيەين کارىگەر و بالكىش تارادەيەكى زۆر شىايە وەکو ھەز ب سەر خەلکى دمقەرى زال ببيت و مەرەم و ھەزەين خو بگەھىنيت و پراکتىزە بکەت.

ھەلبەت ژ سەرچەمى (٦٧) گۆتاران، د (٣٣) گۆتاراندا - چ وەك بابەتەكى سەريخو، چ ب ھەندەك رستەيان - باس ل کوردان ھاتىيە کرن.

٣. ئاستى ئاشکەراکرنى

ھەروەكى بەرى نوکە ھاتىيە گۆتن، مەبەست ژ ئاستى ئاشکەراکرنى سالوخدانا گۆتارىيە وەكى پشکەك ژ پرۆسپسەكا جڤاکی. د ئەڤى قوناغیدا دوو پرسىارەين گرنەگ دەينە ئاززانەن: ئەڤ گۆتارە گريداى کيژ سەزىيانە ریکخستىيە؟ ئەڤ گۆتارە گريداى کيژ سەزىيە جڤاکينە؟

د بەرسڤا پرسىارا ئیکيدا دشىين بيزين د چارچووڤى گشتى رۆژناما تيگەھشتنا راستيدا، گۆتارەكا زال ھەيە و ئەڤ گۆتارە گريداى دموکراتا برىتانىايە. ئەڤ گۆتارە گريداى گەلەك بارەمودخين جڤاکی، سىاسى و ئابوورىين ئەوى سەردەميە.

د بەرسڤا پرسىارا دووييدا دشىين بيزين سەزىيەكا دەرڤەي جڤاکی کوردستانى ھاتىيە و مزارين سەرەکيەين جڤاکی کوردستانى وەك وەرگى وەرگرتيە.

ديارە د جڤاکی ئەوى سەردەميەدا، دوو گۆتارين زال دناڤەرا دوو ئالين ھەڤرەکا ھەنە؛ ئالبيەك ئەنىا شەريە ئەلمانىايە کو دموکراتا تورکيا پالېشتيا ئەوى دکەت و ئالبيە دووي ئەنىا شەريە ھەڤەيمانىانە کو برىتانىا سەر ب ئەوى ئەنيە. تورکيا مفا ژگۆتارا ئايىنى وەرگرتيە و کورد د ئەڤى ناڤەينيدا بەرڤ ئالين خو راکيشاينە، لەورا برىتانىا ب ریکا رۆژنامەيا

تېگەهشتنا راستى، گۇتارەكا ھەقدۇر بەلاق دكەت، ئەو زى ژ ھەق جوداكرنا ئايىن و سىياسەتە و پەرە ب ھەستى نەتموایەتى ددمت. گۇتارا رۇژناما ناڧىرى پېكولى كوردان رازىبەكەت دەست ژ پشتهقانىيا تورکيا بەردەن. گەلەك جارەن بۇ سەلماندا گۇتارا خوە مفا ژ نموونەيا عەرمەبان و مەرگرتىيە، عەرمەبان خوە ژ توركان جوداكرىنە چونكى تورک دوژمىنن ئسلامىنە و پېكولا ئاڧاكرنا دمولەتا نەتموایە بۇ توركان ددەن، لەورا ئەوان زى دمولەتەين عەرمەبى ئاڧا دكەن. كەواتە پىندىقىيە كورد ژە وەكى عەرمەبان خوە ژ توركان جودا بکەن و دمولەتا خوە ئاڧا بکەن.

ئەنجام:

۱. نئىسەر راستەوخۇ و ل دويڧ سىياسەتا برىتانى و ژ گۆشەنىگيا لاوازكرنا ئەنيا رۇژھەلاتيا تورکيا ئەق گۇتارە بەرھەق كرىنە.
۲. نىرىنا رۇژنامەقان و نئىسەرەين رۇژناما (تېگەيشتنى راستى) ل دۆر سىياسەتا برىتانى ب رېكا رۇنانىن پەيىقى و سىنتاكسى يىن نواندەنكار دەينە ئاشكەراكرن.
۳. گۇتارىن رۇژناما (تېگەيشتنى راستى) ھەلگىرى بارى ئايدۆلۇژىيەكا دياركرى و قەشارتىنە و ب زانابوون ھاتىنە دارشتن و ب مەرەما كارتىكرن ل سەرھزرا كوردان ھاتىنە نئىسەين.
۴. گرەنگرتىن گۇتارىن زال د رۇژناما (تېگەيشتنى راستى) ۱: ژ ھەق جوداكرنا ئايىن و سىياسەت؛ تورک داکىركار و دوژمىنن ئايىن و نەتموایەين وەكى عەرمەب و كورد و ئەرمەنن، كورد پىندىقىيە مفا ژ ئەقى بېسەرۋىيەيا جىھانى و مېرگىر و كىانەكى ئاڧا بکەن، كورد بۇ ئاڧاكرنا ئەقى كىانى پىندىقى ب پالېشتىيا وەلاتەكىنە و باشتىن وەلات زى برىتانىايە، برىتانىا رزگاركرە و ھەقالى نەتموایەين بىندەستە.
۵. ئەقان گۇتاران راستەوخۇ پەيوەندى ل گەل بارمدۇخىن جڧاكىين ئەوى سەردەمىقە ھەيە، ل ئەوى سەردەمى كوردان ل ژىر كارىگەرييا ئايىنى پشتهقانىيا توركان و دژاتىيا برىتانىيان دكر.

ژىدەر:

- ابراهيم فلاح و سجاد شفيح پور، گفتمان كاوى انتقادى سورە شمس بر اساس الكوى فركلاف، دو فصلنامه علمى – پژوهشى پژوهشنامه تفسير و زبان قران، شماره سيزدهم، پاييز و زمستان ۱۳۹۷، صص ۲۹ – ۴۲.
- احمد پاشا زانوس و روح الله جعفرى، تحليل انتقادى خطبه زياد بن ابىه معروف به الخطبه البتراء با استفاده از الكوى فركلاف، دو فصلنامه علمى – پژوهشى نقد ادب عربى، دوره ۶، شماره ۱، پاييز و زمستان ۱۳۹۴، صص ۳۹ – ۶۵.

- ایمان عرفان منش و سهیلا صادقی فسائی، بازنمایی و تحلیل گفتمان انتقادی - لاکانی الگوی خانواده داعش در فضای مجازی، مطالعات فرهنگ - ارتباطات، سال هفدهم، شماری سی و پنجم، پاییز ۱۳۹۵، صص ۳۳ - ۵۱.
- حمزه موژری و دیگران، سودمندی گفتمان انتقادی فرکلاف در تحلیل متون انجمایی: با نگاهی به متون تولید شده رسانه‌ای با محوریت بحران اقتصادی د و اجتماعی اخیر اروپا و امریکا، مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، دوره دوم، شماره ۱، بهار ۱۳۹۲، صص ۱۵۳ - ۱۷۶.
- زهره سادات ناصری و دیگران، تحلیل گفتمان انتقادی داستان مرک بونصر مشکان بر اساس رویکرد نورمن فرکلاف، علم زبان، سال سوم، شماره ۴، بهار و تابستان ۱۳۹۴، صص ۸۵ - ۱۱۰.
- سعید زهرموند و منصور رحیمی، تحلیل گفتمان انتقادی هویت بر اساس روش فرکلاف در رساله حی بن یقشان و رمان‌های رایبسون کروزه‌ئ و جزیره سرگردانی، فصلنامه مطالعات نظریه و انواع ادبی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی - دانشگاه حکیم سبزواری، سال دوم، شماره چهار، پاییز ۱۳۹۶، صص ۹۷ - ۱۳۰.
- رۆژنامه‌ی تیگه‌یشتی راستی، ۱۹۱۸ - ۱۹۱۹ یه‌که‌مین رۆژنامه‌ی وردی له عێراق، ئاماده‌کردنی: رفیق صالح و سدیق صالح، ئاراس، هه‌ولێر، ۲۰۰۷.
- عزت ملا ابراهیمی و محیا ابیاری قمصری، تحلیل گفتمان انتقادی اشعار زینب حبش، زن در فرهنگ و هنر، دوره ۸، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۵، صص ۲۶۵ - ۲۸۰.
- علی افخمی و بهاره بهمردی شریف اباد، بازنمود شبکه‌های اجتماعی در مطبوعات ایران از منظر تحلیل گفتمان انتقادی، فصلنامه زبان و گویش‌های غرب ایران، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه رازی کرمانشاه، سال دوم، شماره ۶، پاییز ۱۳۹۳، ۹۱ - ۱۰۸.
- علی اکبر محسنی و نورالدین پروین، بررسی گفتمان انتقادی در نهج البلاغه بر اساس نظریه نورمن فرکلاف مطالعه موردی توصیف کوفیان، پژوهش نامه علوی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال ششم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۴، صص ۱۲۱ - ۱۴۱.
- علی کریمی فیروزجایی، بررسی تیتز روزنامه‌های ورزشی از دیدگاه گفتمان شناسی انتقادی: مطالعه موردی مسابقات تیم‌های پرسپولیس ایران و الهلال عربستان، پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، سال ششم، شماره ۳، پیاپی ۲۳، زمستان ۱۳۹۶، صص ۲۱ - ۳۲.
- فردوس اقا گل زاده و دیگران، کارامدی الگوی تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف در نقد و ارزیابی برابرها در متون ترجمه شده ((خواهران)) اثر جیمز جویس، فصلنامه پژوهش‌های زبان و ادبیات تطبیقی، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۹، (۱ - ۲۴).
- فردوس اقا گل زاده و طاهره طارمی، تحلیل زیانشناختی گفتمان‌های رقیب در پرومده بورسیه‌های تحصیلی: رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف، دوماهنامه جستارهای زبانی، دوره ۷، شماره ۶، پیاپی (۳۴)، ویژه‌نامه پاییز ۱۳۹۵، صص ۳۹۱ - ۴۱۴.

- نورمن فركلاف، تحليل انتقادی كفتمان، مترجمان: فاطمه شايسته پيران و ديكران، مركز مطالعات و تحقيقات رسانهها، تهران، ۱۳۷۹.
- الهام حدادی و ديكران، كردار كفتمانی و اجتماعي در زمان مدار صفر درجه بر پايه الكوى تحليل كفتمان فركلاف، فصلنامه علمي - پژوهشی نقد ادبی، سال ۵، شماره ۱۸، تابستان ۱۳۹۱، صص ۲۵ - ۴۹.

انعكاس سياسة بريطانيا اتجاه الكورد في (تيگهيشتنی راستی) (حسب نموذج نورمن فريكلاف)

الملخص:

تفسير وتقييم الانتاج الادبي من اي ناحية، نتيجته تكون اظهار الفكرة والقصد من وراء النص. يختار الباحث حسب اهدافه الخاصة مذهب نقدي او نموذج خاص للتحليل و وفق خصائصه يتوصل الى اهدافه. احدى هذه المذاهب التحليلية، نموذج فريكلاف.

ينظر فريكلاف في البداية الى النص من الناحية اللغوية وبعدها يحدد المقولات الاساسية للنص ويحلل كيفية علاقتها مع النظريات العامة للمجتمع. يقدم فريكلاف مذهباً من ثلاث مستويات وهي (الوصف، التفسير، الكشف)، لهذا يعتبر مذهب من مذاهب علم اللغة النقدي. اعد البحث تحت عنوان (انعكاس سياسة بريطانيا اتجاه الكورد في (تيگهيشتنی راستی) حسب نموذج نورمن فريكلاف)

حاول الباحثان معرفة عينات البحث حسب فن و اشكال علم اللغويات ، وفق ما يقدمه مذهب فريكلاف، الوصف، التفسير والكشف وبهذا الشكل يتم التعرف على وجهات النظر الفكرية وعالمية الصحفيين وكتاب مجلة (تيگهيشتنی راستی) حول سياسة بريطانيا. الاسئلة الرئيسية للبحث هي: كيف نستطيع عن طريق مذهب فريكلاف ان نتجه من الوجه السطحي للنص الى الوجه الداخلي، وماهي المقالة المسيطرة في مجلة (تيگهيشتنی راستی)؟

تبين حسب النتائج ان الكتاب والصحفيين لم يقوموا بالتعبير عن طريق العناصر اللغوية وغير اللغوية فقط، بل انا لكتاب وبشكل مباشر يعدون هذه المقالات لتوافق سياسة بريطانيا من اجل اضعاف جبهة شرق تركيا والتاثير على فكر الكورد.

الكلمات الدالة: فريكلاف، تيگهيشتنی راستی، الوصف، التفسير، الكشف، سياسة بريطانيا.

Reflection of British Policy towards Kurds in *Tegehishtina Rasti (Understanding the Truth)* Journal/ based on Norman Fairclough Model”

Abstract:

Reviewing and evaluating a literary work in each perspective, as a result, an idea and purposes of a text are illustrated and a researcher chooses, based on own aims, a critical approach or a particular analytic method to obtain the ideas and meanings behind the words. Accordingly, based on its principles, a researcher could get own objectives. Thus, Norman Fairclough is one of the analytical models

At the beginning, Fairclough considered the text in a linguistic conception then points out the main articles of the text and analyses the way of their relations with general social theories. Fairclough is an analytical model this presents three levels such as Description, Interpretation, and clarification that is why his model is considered to be the linguistic critical model. The study entitled “Reflection of British Policy towards Kurds in *Tegehishtina Rasti (Understanding the Truth)* Journal/ based on Norman Fairclough Model” is conducted.

Researchers tried to find out the data of the research paper based on the art and linguistic styles that Rae presented in Fairclough’s model as description, interpretation, and clarification so as to know the ideological viewpoint, global journalists, and writers of Journal (*Understanding the truth*) about British Policy. The main questions of the research are the following: How can we go through the context by the three levels Fairclough’s Model (description, interpretation, and Explanation) from the surface meaning of the text, and what is the supreme text in the Journal (*Understanding the truth*)?

In conclusion, writer and journalist are not only expressing their viewpoints by linguistic elements and non-linguistic ones while writer directly prepares articles based on the British policy, in terms of weakening of the front lines of the war in eastern Turkey along with the impact on the Kurdish minds.

Keywords: Norman Fairclough, *Understanding the Truth*, Description, Interpretation, and Explanation, and British Policy.